

Når Alvoren går amok

Løgstrups opgør med teologisk selvhøjtidelighed

David Bugge

I. 1979

En god anledning til at besinde sig på dette helt særlige årstal kunne være den tyske samtidshistoriker Frank Böschs nylig udgivne, stærkt omdiskuterede bog *Zeitenwende 1979. Als die Welt von heute begann*.¹ 1979 er dog ikke bare året for den islamiske revolution i Iran, for pave Johannes Paul II's besøg i det kommunistiske Polen og for Sovjetunionens invasion i Afghanistan og de heraf affødte muslimske hellige krigere – alt sammen begivenheder, der bidrog til igen at sætte religion på dagsordenen og at forme vores verden af i dag. Også på anden vis udgør 1979 et betydningsfuldt tidehvert. Gransker man Det Kongelige Biblioteks gemmer, åbenbares det, at man fra dette år ligger inde med intet ringere end Carsten Bach-Nielsens første – og til dato kedeligste – akademiske udgivelse (sammen med Knud Ottosen og Helge Kjær Nielsen), nemlig *Johannesevangeliets kilder opdelt efter Johannes Bultmann: Das Evangelium des Johannes*. Marburger-teologen har åbenbart her fået fornavn efter sin yndlingsevangelist; og, vigtigere endnu, i forordet får læseren følgende forjættende evighedsveksel: "Materialet befinder sig til stadighed [!] i Århus Universitets edb-anlæg (RECAU) og kan benyttes af enhver, der måtte ønske det."² Anbefalingen hermed givet videre.

Sammen med Carsten Bach-Nielsens indtog i bibliotekskatalogerne byder 1979 imidlertid også på andre vigtige tildragelser herhjemme. 1979 er således året, hvor Jørgen 'Gamle' Hansen sensationelt knockoutter Dave 'Boy' Green i Randershallen, hvor Tommy Seebachs "Disco Tango" vinder det danske melodigrandprix, hvor Sepp Piontek bliver dansk landstræner, og hvor Vita Andersen modtager de Gyldne Laurbær for *Hold kæft og vær smuk*. Som øvrige kulturhistoriske milemæle fra dette år kunne man hos Dansk Sprognævn bl.a. notere sig følgende nye ord: flippermaskine, bolleveninde, galebevægelse, nå-generation og øv-dag – samt: økofascisme, knækprosa, kønsvorte og vejbump.

1. Frank Bösch: *Zeitenwende 1979. Als die Welt von heute begann* (München: C.H. Beck 2019).

2. Carsten Bach-Nielsen, Knud Ottosen og Helge Kjær Nielsen: *Johannesevangeliets kilder opdelt efter Johannes Bultmann: Das Evangelium des Johannes* (Århus: Det Teologiske Fakultet, Aarhus Universitet 1979).

Mindre væsentligt – at dømme ud fra den sparsomme medieomtale – kunne det måske synes, at 1979 var året, hvor en pensioneret K.E. Løgstrup, i sin opposition ved Jens Holger Schjørrings disputatsforsvar, leverede sit uden sammenligning fornøjeligste indspark i debatten om teologiens (og teologers) væsen og uvæsen. Det handler bl.a. om selvhøjtidelighed, ikke mindst i teologisk aftapning, og om, hvad der sker, når alvorren går amok.

Nu er det sin sag at kritisere selvhøjtidelighed og alvor. Man risikerer højtideligt at underminere, hvad man selv siger, og at tage sit eget opgør med alvorren lidt for alvorligt. Slaget synes tabt på forhånd. Karen Blixen beretter et sted om sit eneste møde med folkehøjskolen, nemlig da hun som ung pige blev slåbt med på Grundtvigs Højskole for at høre Jakob Knudsen og Holger Begtrup tale. Hun følte sig instinktivt frastødt af de to herrer, fortæller hun: for “stærke og veltalende, og ikke så lidt selvoptagne”, stod de dér og talte – stik imod deres egen udstråling – om menneskets skrøbelighed og afmagt. Med deres hele fremtoning modsagde de alt, hvad de fik sagt.³ Blixens erindring taler sit eget tydelige sprog: Al kritik af selvhøjtidelighed er dømt til at mislykkes. Belejligt lader vi derfor i det følgende Løgstrup føre ordet (og kniven), idet forlods ethvert meningssammenfald på det alvorligste afvises.

2. Sagen selv eller smagen af selv

Etymologisk har ordet ‘selv’ oprindelig betydningen ‘alene’, at være ‘adskilt’ fra nogen eller noget. Og for Løgstrup hænger selvhøjtideligheden da også sammen med vores suverænitetsvilje, vores hang til at være selvberørende, være ‘vort eget livs suveræn’. Vi vil typisk kun vide af den mening, vi selv lægger ind i tilværelsen, hvorved vi overser, at det virkelig lykkebringende er det, der *overgår* os.

Hos Løgstrup er kritikken af selvhøjtideligheden tillige flettet sammen med den *borgerskabskritik*, der løber som en rød tråd gennem hans forfatterskab, allerede fra de tidligste prædikener i 30’erne. Og modsætningen til ‘borgerlig’ er ikke ‘socialistisk’, men ‘aristokratisk’, idet borgeren, der konstant skal sikre sig og gøre sig fortjent til sin position, under ét er en eksistentielt-filosofisk type og en historisk-sociologisk størrelse. Det borgerlige er for Løgstrup uløseligt knyttet sammen med det *etiske*. Borgerskabet, hedder det i *Norm og spontaneitet*, tiltræder “sin sejrsgang under moralens flyvende faner”. Og da moralen nu engang er “borgerens sag”, skal for borgeren alt begrundes etisk. Hvor f.eks.

3. Ole Wivel: *Romance for Valdborn* (København: Gyldendal 1972), 215.

libertinismen i lange tider var et aristokratisk og som sådant et æstetisk privilegium, bliver den, hvis den overhovedet forsvares i borgerligheden, typisk forværet moralsk.⁴

Men det borgerlige er for Løgstrup også forbundet med *alvor*. Tydeligst kan dette måske illustreres ved hjælp af Løgstrups distinktion i *Norm og spontaneitet* mellem kappestrid og konkurrence i en fodnote i et kapitel om økonomi og politik. Vi er her vidne til en typisk løgstrupsk fremgangsmåde, hvor han tager to beslægtede ord og 'hvæsser' dem mod hinanden for at vise deres forskellighed. I kappestriden spiller således selve fornøjelsen ved kraftudfoldelsen, "lysten ved spændingen", en langt større rolle end chancen for at vinde eller frygten for at tabe; legen er her det primære. I konkurrencen derimod (der også præger den borgerlige, kapitalistiske økonomi) trænges legen tilbage, og alt er bitter alvor; man konkurrerer kun for at vinde eller "for ikke at gå bag ud af dansen".⁵

Denne lille fænomenologiske analyse af kappestrid og konkurrence kan imidlertid også tjene til at indkredse et andet grundløgstrupsk motiv: modsætningen mellem *umiddelbarhed og fordobling*. Der er nemlig en selvforglemmende umiddelbarhed i kappestriden: Man er helt opslugt af legen, sådan som det jo også er tilfældet, når børn leger. I konkurrencen derimod, hvor man er så betænkt på ikke at tabe (og ikke at tabe ansigt), flyttes fokus over på en selv: Man fordobler sig selv, så man kan iagttage sig selv – ikke mindst med de andres øjne.

Hermed afdækkes en af de vigtigste tankefigurer overhovedet i Løgstrups værk, som vi måske bedst kunne kalde: sansen for *eksistentiel saglighed*. Når fokus flyttes fra sagen – fra dét eller dén uden for mig selv – og over på mig selv og mit forhold til sagen, går der typisk 'svind' i sagen, som Løgstrup ynder at udtrykke det. For at tage et par eksempler:

Den eksistentielle saglighed er bl.a. central i Løgstrups *pædagogiske* overvejelser. Et overdrevent metablik på ens forhold til sagen (metode, kompetencer osv.) virker her dræbende. Vil man f.eks. lære elever karaktertrækket (kompetencen) grundighed, siger Løgstrup, kræver det, at de er tilstrækkelig optaget af at arbejde med et emne, med selve sagen. Kun ved erfaringen af den lystfølelse, der indfinder sig, når deres flid bærer frugt, lærer de efterhånden glæden ved grundighed, men uden på noget tidspunkt at have skænket selve grundigheden nogen tanke. Man

4. K.E. Løgstrup: *Norm og spontaneitet. Etik og politik mellem teknokrati og dilettantokrati*, Løgstrup Biblioteket (Aarhus: Klim 2019 [1972]), 11 og 196.

5. Løgstrup: *Norm og spontaneitet*, 231-232.

skal med andre ord glemme, *at* man lærer, *når* man lærer. Det er det, psykologen Lene Tanggaard rammende har kaldt 'læringsglemsel'.⁶

Men tankefiguren går også igen i Løgstrups tilbagevendende *etikkritik*: Den, der handler etisk (modsat den, der handler kærligt eller barmhjertigt), får øje på sig selv, på sit selv, i stedet for alene (sagligt) at have øje for den anden. Det er det, der ligger bag Løgstrups dictum, at enhver moralsk tanke er en bagtanke.⁷ Og det er en sådan etisk selvoptagethed, der i næsten patologisk grad kendetegner den ellers tilsyneladende så selvudslettende fattiglæge Clemens i H.C. Branners roman *Rytteren*, som Løgstrup leverer en mesterlig analyse af i *Norm og spontanitet*. Som en anden Knausgård oplevede Clemens som barn, at faderen nærmest *så* skylden ind i ham. Og lige siden, erfarer vi i romanen, har Clemens haft en neurotisk skyldfølelse over for alt og alle, som han nu forgæves søger at afhjælpe med sin lægelige altruisme i byens fattigkvarter. Men, siger Løgstrup med sin nietscheanske antropologi, det, der tager sig ud som godhed, er i virkeligheden kun forvandlet skyld og selvoptagethed, og (hvilket i en vis forstand er det mest smertefulde) det samme konstaterer Clemens selv. Clemens' primære fokus er ikke på sagen, ikke på de fattige og nødlidende, men på ham selv.⁸

Endelig ligger tankefiguren også bag Løgstrups syn på seksualitet og pornografi – et syn, der måske ellers i dag kan forekomme mange passé. For de fleste glæder, bemærker Løgstrup, gælder det, at når vi går fra at være fængslet af genstanden, der giver glæden, til at være optaget af glæden (tilfredsstillelsen) selv, så forsvinder glæden typisk. Dette er ganske vist ikke tilfældet i den seksuelle glæde, medgiver han; så ville der ikke være noget, der hed pornografi. I pornografien sker der imidlertid noget andet. Mens opmærksomheden på *hele* det eller den, der bringer glæden og tilfredsstillelsen, åbner til verden uden for os selv, da virker en isoleret interesse for alene det ved tingen eller personen, der kan tilfredsstille vores behov, lukkende. Men netop dette sker i pornografien; kun det hos den anden, der kan tilfredsstille vores behov, har her interesse: bryster, lår, bagdel, eller hvad vi nu tænder (og søger) på. Der er derfor noget privat ved pornografien, påpeger Løgstrup, idet han spiller på grundbetydningen af ordet 'privat': berøvet eller adskilt fra; alt det hos den anden, der ikke tjener tilfredsstillelsen,

6. K.E. Løgstrup: "Opdragelse og etik", *Pædagogik* 1 (1972), 9-27 (19); Lene Tanggaard: *Læringsglemsel* (Aarhus: Klim 2018).

7. K.E. Løgstrup: "Enhver moralsk Tanke er en Bagtanke", *Menighedsbladet* 25 (1936), 429-438.

8. Løgstrup: *Norm og spontanitet*, 101-106.

skæres bort. Som Løgstrup udtrykker det: I pornografien lukker behovet sig om nydelsen ved tilfredsstillelsen og "snævrer vor verden ind".⁹

3. Teologisk selvhøjtidelighed

I 1979 forsvarede Jens Holger Schjørring som nævnt sin disputats, der bl.a. handler om Løgstrups gamle lærer Eduard Geismar og om den nazistiske teolog Emanuel Hirsch. Løgstrup opponerede *ex auditorio*, og hans veloplagte opposition blev efterfølgende optrykt i tidsskriftet *Fønix* under den sigende titel "Alvor". Løgstrup fastslår her, at der findes alt for megen alvorlig teologi og alt for lidt ualvorlig teologi. Det gjaldt de Tyske Kristne (det var ifølge Løgstrup netop alvor, moral og samvittighed, der bragte Hitler til magten); det gjaldt deres modstandere i Bekendelseskirken (og i det hele taget den dialektiske teologi); og det gælder ikke mindre teologerne i Løgstrups samtid. Teologer, fortsætter han, har nemlig en uvane med at behandle alt med en dødsens alvor, idet de taler ligesom Jesus – ud fra devisen: Den, der ikke er med mig, er imod mig. Hvorved teologerne ganske overser, at hvor Jesu tale til de skriftkloge skete under henvisning til Guds rige, da taler teologerne om højst jordiske anliggender. Af virkelig alvor er i kristendommen nemlig kun én ting, fastslår Løgstrup: Jesu udsagn om, at fortabelse er vendt til frelse. Hvilket Jesus selv drog konsekvensen af, idet han "nivellerede fortabelsen" og her ophævede alle gradforskelle mellem mennesker. Men det glemmer teologerne, når de belægger alt, de siger, med djævelsk alvor – "alvoren går amok"!¹⁰

Teologisk selvhøjtidelighed viser sig nu i flere varianter; men lad os her, med afsæt i Løgstrup, holde os til tre af disse, der alle har vist sig mere sejlivede end som så. Og lad os loyalt undlade at dvæle ved, at Løgstrup selv – med hele fire disputatsforsøg – måske havde særlige forudsætninger for at vide, hvor skoen trykker.

Den første form for teologisk selvhøjtidelighed knytter sig til forestillingen om en kristelig etik: at kristne – og i særdeleshed teologer – skulle ligge inde med særlige svar på etiske spørgsmål. Noget sådant afviser Løgstrup som bekendt blankt. Fordringen er og bliver tavs. Og uopfyldelig. Den kristnes natur er ikke forskellig fra alle andres; og på handlingslivets felt er der derfor ingen forskel på kristne og ikke-kristne. At hævde andet fører kun til unatur.

9. Løgstrup: *Norm og spontaneitet*, 193.

10. K.E. Løgstrup: "Alvor. Opposition ex auditorio ved J.H. Schjørrings disputats", *Fønix* 3 (1979), 274-275 (271-277).

Nu er det ikke blot den enkelte kristne, der bilder sig ind at kunne argumentere med kristendommen i etiske og politiske anliggender; gang på gang har også teologer i flok villet spænde kirken for en etisk eller politisk vogn. Det er tilfældet hos de såkaldte *handlingsteologer*, som Løgstrup tager under kærlig behandling i sit bidrag "Hjælp og hersk" i bogen *De store ords teologi*.

Ganske vist er der i kristendommen en forbindelse mellem forkyndelse og handling, men den er ifølge Løgstrup den modsatte af, hvad handlingsteologerne foregøgler sig. Forkyndelsens budskab er, at Guds rige med Jesus er kommet én gang for alle, hvorfor det netop *ikke* er den kristnes opgave at tilvejebringe eller fuldende det; der er intet "efterslæt", den kristne skal sørge for. Den enkelte er hermed sat fri til at interessere sig for det timelige liv for dettes egen skyld, herunder naturligvis også etiske og politiske spørgsmål. Men det vil handlingsteologerne ikke lade sig nøje med; Guds rige skal med ind i deres etisk-politiske handlinger, og kirken gøres til en *handlingskirke* – hvad enten dette så sker ved at påtvinge medlemmerne en aktivitet som betingelse for at være med, hvormed kirken "lettes for de inaktive", eller ved at etablere en synode, "så kirken for møde-hyæner kunne blive et lige så herligt sted at være som universitetet".¹¹

Handlingsteologerne var dengang kredsen omkring Johannes Aagaard. Men det er samme kirkeforståelse, man møder tyve år senere i bogen *Kirkens mund og mæle*, hvori det kundgøres, at gudstjenestens formål er at "sætte de troende fri til at tale og handle i Guds navn", samt at dens sakramentale forening af det jordiske og det himmelske indebærer "et kærligt forbrug, en kærlig teknik og en kærlig politik". Og hvori det anbefales, at kirkens ansvar flyttes "fra den anonyme flok over til dem, der kirkeligt er lidt gang i", og at der oprettes et "kristent parlament" (en synode), som i den danske "offentlighed" kan genindsætte Gud i sproget, så der her atter kan tales "alvorsord".¹²

Og det er også den kirkeforståelse, der melder sig, når Folkekirkens mellemkirkelige Råd og Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter nu udsender et såkaldt *inspirationshæfte* med opfordring til "offentlighedsteologiske refleksioner" ud fra en række arbejdsspørgsmål, der vist kun med opbydelsen af den allerstørste fortolkningsvelvilje kan karakteriseres som åbne, f.eks.: "Hvordan kan kristendom bidrage til anerkendelse af mangfoldighed i samfundet?" eller: "Hvordan

11. K.E. Løgstrup: "Hjælp og hersk", i: Ole Jensen, Peter Widmann og K.E. Løgstrup: *De store ords teologi* (København: Gyldendal 1972), 65-88 (67, 81 og 79); jf. hertil David Bugge: "Den negerede tro – Løgstrups opgør med forestillingen om en kristen etik", i: Niels Grønkjær og Henrik Brandt-Pedersen (red.): *Senil ulydighed. Festskrift til Hans Hauge på 65-årsdagen* (København: Anis 2012), 207-220 (215-216).

12. Margrethe Auken m.fl.: *Kirkens mund og mæle* (København: Anis 1992), 36, 43, 51-52, 19 og 52-53.

Handlingsteologerne, bemærker Løgstrup, ønsker en synode, så kirken for mødehyæner kunne blive et lige så herligt sted som universitetet. Her fra et teologisk lærermøde ved Aarhus Universitet; det har desværre ikke været muligt at identificere ådslet. (Foto: Kaj Halberg)

mener du, man kan og skal gøre sin tro gældende i samfundsdebatten?” Ganske konsekvent konkluderes det da også til sidst, at en “stigende åbenhed for atter at lytte sig ind på, hvad kristendommen har at bidrage med i dagens samfund, (...) udfordrer til, at vi øver os i at give kristendommen stemme på mangfoldige måder i offentlige samtaler lige fra forældrebestyrelser til Christiansborg”.¹³ Der går en lige linje fra handlings- og synodeteologien til vor tids offentlighedsteologi.

Det var den første form for teologisk selvhøjtidelighed: den handlingsteologiske, hvor man mener at kunne handle eller anviser handlinger med mere eller mindre guddommelig autoritet. Den næste variant i vores lille masochistiske lystvandring kunne vi passende benævne *universitetsteologisk* selvhøjtidelighed.

Selvhøjtidelighed findes vel ved alle fag på universitetets beskyttede værksteder. Og ofte ironiserer Løgstrup over, når humanister i en almindelig diskussion

13. *Politik kommer ikke af ingenting: Hvordan indgår kristendom i samtalen om det fælles bedste?* (Folkekirkens mellemkirkelige Råd og Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter 2020), 4, 25 og 28.

selvhøjtideligt påberåber sig deres faglige baggrund: 'Jeg må som litterat påpege', 'Jeg må som filosof insistere på det og det' osv.¹⁴ Det universitære som sådant synes af uranselige årsager at invitere til selvhøjtidelighed.

Den norske forfatter Tore Renberg har skrevet en perle af en roman om en ung mand ved navn Jarle Klepp. Jarle forsker, som det hedder, i den proustske onomatologi. Ret hurtigt finder læseren dog ud af, at han nok så meget forsker i sin egen rolle som en, der forsker i den proustske onomatologi. En dag får Jarle imidlertid et brev fra politimesteren om, at han har en datter på syv år, undfanget i sin tid ved et engangsknald, uden at Jarle før nu har anet noget om barnets eksistens. Jarles verden synker i grus, for hvad nu med Proust – og først og fremmest: Hvad nu med Jarle, der jo skal forske i Proust? "Jeg har fået en datter i hendene," udbryder han. "Og jeg vil for faen ikke ha en datter." Og så hedder ungen ovenikøbet Hansen, konstaterer onomatologen: *Charlotte Isabel Hansen*; hvilket i øvrigt også er romanens titel.¹⁵

Men for Jarle ender datteren med at blive hans redning. "Jeg har fået en datter i hendene," konstaterer han (de kan deres Løgstrup oppe i Norge!). Og netop det at 'holde noget af et andet menneskes liv i sin hånd' river Jarle ud af den universitære selvoptagethed og selvhøjtidelighed – endnu i en ung alder. Ikke alle er så heldige som Jarle.

Så selvhøjtidelighed trives såmænd nok overalt i universitetsverdenen. Men måske har den særlige vækstbetingelser i den teologiske muld; det er jo intet mindre end Gud, vi her beskæftiger os med. Løgstrups føromtalte udstilling af teologernes alvor kunne tyde på det. Få universitetsfag har i hvert fald vist sig så immune som teologien over for studenteroprørets hudfletning af selvhøjtidelige akademiske titler og grader. Lille mand, stort visitkort, som man sagde i 1979. Om end selvhævdelsen naturligvis også kunne – og kan – bestå i at føle sig hævet over behovet for visitkort.

I øvrigt har denne type teologisk selvhøjtidelighed også en pastoral pendant: 'Jeg er stolt af at være præst,' hører man undertiden fra lutherske forkyndere på statslig overførselsindkomst. Det er åbenbart ikke tilstrækkeligt at være glad for sit arbejde; man skal også være stolt af det. Fokus flyttes fra sagen til selvet. Men præstens job er, som Løgstrup understreger, ikke mere særligt end ethvert andet arbejde. At være præst adskiller sig i den henseende ikke fra at være bonde eller

14. Jf. f.eks. K.E. Løgstrup: *System og symbol: Essays* (København: Gyldendal 1972), 80.

15. Tore Renberg: *Charlotte Isabel Hansen* (Oslo: Forlaget Oktober 2008), 159.

drænarbejder.¹⁶ Og det hører trods alt til sjældenhederne, at man hører nogen erklære, at han er stolt af at være drænarbejder.

Den universitære og dermed også universitetsteologiske selvhøjtidelighed hænger begribeligvis sammen med universitetets borgerlige karakter; borgeren er jo kun noget i kraft af det, han yder. Sand forskning (hvis en sådan findes) behøver ganske vist ingen konkurrence som stimulans; forskeren kan her slet ikke dy sig for at forske, så fængslet er han af sagen.¹⁷ Men borgeren (som type) er bestandig i underskud for at blive anerkendt; og hermed får vi forskydningen fra sagen til én selv og ens forhold til sagen: *jeg* er Proust-forsker, *jeg* er Løgstrup-forsker osv. Sagen underordnes det at blive set ved alverdens konferencer om den nyeste topforskning inden for teologiske emner. Men som Johannes Sløk tørt konstaterer i sine erindringer: “der er grænser for, hvad der er sket inden for arvesynden i de sidste 30 år!”¹⁸

Resultatet bliver let en mobilisering af kæphestytteriet med selvhøjtidelighedens svungne faner. Hvilket leder os frem til den tredje form for teologisk alvor og selvhøjtidelighed, som vi måske bedst kunne kalde dogmatisk grænsevogteri eller *teologisk ortodoksi*.

Løgstrups landbrugsuddannede søn, Jørgen, har fortalt, hvordan de i 1979 på Villumbjerggård netop havde bygget en ny stald til 140 malkekøer, da Løgstrup (senior) og Rosemarie kom på besøg. Det var netop på dette tidspunkt, Løgstrup gik og forberedte sin opposition til Schjørrings disputats. Den gamle stald, som Løgstrup udmærket kendte, var den traditionelle binstald med båse. Den nye stald derimod var en løsdriftsstald, hvor køerne gik frit omkring, men også stadig havde mulighed for at gå ind i en bås, hvis de foretrak det.

Denne lille erindring er et glimrende vidnesbyrd om, hvordan Løgstrup kreativt, næsten digterisk, kunne gribe en oplevelse fra dagligdagen og benytte den i sin tænkning. Få dage senere, da han opponerer ved Schjørrings disputats, dukker Jørgens løsdriftsstald nemlig op igen.

Selv om nutidens universitetsteologer, siger Løgstrup her, reelt har samme frihed som køerne i en moderne løsdriftsstald (tilmed med “ovenlys”), søger de af egen drift mod faste båse; måske er de ellers “bange for (...) at dratte om af sult eller gift”. Alle er markeret med ordene: ‘Den, der ikke er med mig, er imod mig.’ Aldrig før har så mange talt som Jesus, fortsætter han, og med samme alvor om

16. K.E. Løgstrup: “Præsten og Sognet”, *Tidehverv* 17 (1943), 88-96 (91).

17. Jf. Løgstrup: *Norm og spontaneitet*, 222-224.

18. Johannes Sløk: *Mig og Godot: Erindringsforskydninger* (Viby J.: Centrum 1986), 112.

Løsdriftstald. Universitetsteologerne, siger Løgstrup, søger af egen drift mod faste båse; uden for båsene færdes kun outsidersne. Som nummer to fra venstre ses her Carsten Bach-Nielsen. (Foto: Aage Skov Madsen)

alt. Uden for båsene færdes kun *outsiderne*; men det er dem, det ifølge Løgstrup er værd at lytte til.¹⁹

Teologer af i dag er næppe mindre tilbøjelige til at søge i bås end på Løgstrups tid; et tilfældigt opslag i *Kristeligt Dagblads* spalter eller i *Præsteforeningens Blad* (der nu med vanlig pastoral ydmyghed er blevet omdøbt til *Præsten*) vil bekræfte dette. Vover nogen her at sætte spørgsmålstegn ved et enkelt led i konfession eller sakramenter, står ortodoksiens grænsevogtere straks klar med deres tunge – alvorstunge – skyts, hvad enten det så er biblicisterne, bekendelsesfundamentalisterne eller ny-skolastikerne, der kører det i stilling: ‘Det dér er i strid med bekendesskrifterne’; eller: ‘Han har vist misforstået Grundtvig’; eller: ‘Du er ikke en ordentlig løgstrupianer, hvis du mener sådan’. Ja, nutidige teologer kan

19. Løgstrup: “Alvor”, 276.

helt alvorligt benytte kætterbetegnelser (arianer, gnostiker, sværmer osv.) – ikke blot som karakteristik (hvilket jo kan være praktisk nok), men som nedgørende argumenter i teologiske diskussioner. Og dét, skønt kristendommen, og da i særdeleshed protestantismen, fra begyndelsen netop udmærker sig ved at være ét stort kætteri.

Det bør derfor hilses velkomment, når outsiders en sjælden gang trodser båsene og – uden skelen til grænsevogterne – kaster sig ud i kappestriden. Netop fordi teologer typisk har så stor sans for traditionen, bør der her også bestandig være en vilje til at udfordre denne.

Man kunne derfor nære et fromt ønske om, at man i højere grad begynder at betragte teologen som en *homo ludens* – og teologi som leg. Sådant som når f.eks. Karen Blixen i sin tid holdt sine teologiske symposier med Pater Roos og Johannes Rosendahl og Ole Wivel og Knud Hansen og flere andre; eller når man i hendes fortællinger hører, hvordan personerne passioneret kaster sig ud i samtaler om “Theologi, Opera, Moral, eller andre brødløse Kunster”.²⁰ Her bliver der tænkt både vovet og lidenskabeligt – men alvoren går aldrig amok.

Ideelt set er teologi en legeplads, hvor man – i ramme spøg – kan sende prøveballoner til vejrs, der udfordrer vanetænkningen. Og hvor man, i passioneret kappestrid, kan krydse klinger i en selvforglemmende opslugthed af *sagen*. Det er jo ballonerne, der skal pustes op, ikke teologerne.

Vi når nok aldrig helt derhen. Men i det mindste kan vi i glimt være heldige at få blik for, at vi som teologer ikke – for alvor – kan gøre fra eller til. *Alt* er jo allerede gjort.

Min sjæl, hvad vil du mindre.

20. Karen Blixen: *Syv fantastiske Fortællinger* (København: C.A. Reitzels Forlag 1935), 75.